

תנ"ך

2 יחידות לימוד

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית
מרכיב 70% מן הרמה הרגילה

הוראות לנבחן

משך הבחינה: שעתיים וחצי.
מבנה השאלון ומפתח הערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	-	בראשית -	40 (20×2) נקודות
פרק שני	-	שמות -	20 (20×1) נקודות
פרק שלישי	-	נושאי בחירה -	28 (28×1) נקודות
פרק רביעי	-	קטע לניתוח ולהבנה -	12 (12×1) נקודות

סה"כ 100 נקודות

- א. חומר עזר מותר בשימוש: תנ"ך שלם בלי פירושים, בלי תוספות ובלי תרגום. מותר להשתמש בתנ"ך שיש בו מפות.
- ב. הוראות מיוחדות: (1) אל תעתיק את השאלה; כתוב את מספרה בלבד. (2) התרכז בנושא. שים לב לכתב, לכתוב ולפסוק.

הערה: בקטעים המצולמים מן התנ"ך בא השם המפורש בצורת ה'.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

פרק ראשון: בראשית / 40 נקודות

ענה/י על שתיים מבין השאלות 1-3 שלפניך. בכל שאלה שבחרת ענה/י על כל הסעיפים!

1. קרא/י בראשית ט"ז (א'-ט"ז).

א. קרא/י פסוקים א'-ג'. בפסוקים אלה מתוארים בעיה והפתרון שלה.
(1) הסבר/י, על פי הפסוקים, מהי הבעיה, וציין/י מהו המקור שלה, לפי דברי המספר ולפי דברי שרה. (3 נקודות)
על פי הפסוקים, הבעיה היא שלאברם ושרי אין ילדים. מקור הבעיה, לפי המספר, הוא שרי (שהייתה עקרה), ולפי דברי שרי, מקור הבעיה הוא ה', שלא אפשר לה ללדת.
(2) הסבר/י מהו הפתרון המוצע לבעיה, וציין/י מי יוזם אותו. בסס/י תשובתך על הכתוב. (3 נקודות)
הפתרון המוצע לבעיה הוא הבאת ילד מהשפחה המצרית הגר, ושרי היא זאת המציעה אותו: "ותאמר שרי אל אברם... בא נא אל שפחתי, אולי אבנה ממנה".

ב. קרא/י פסוקים ד'-ו'. בפסוקים אלה מענה שרי את הגר עד שזו בורחת ממנה.
(1) קרא/י את דברי הפרשנים רש"י וספורנו שלפניך:
רש"י: "אמרה שרי זו אין סתרה בגלויה מראה עצמה כאלו היא צדקת ואינה צדקת, שלא זכתה להריון כל השנים הללו, ואני נתעברתי מביאה [התעללות] ראשונה"
ספורנו: "כדי שתכיר שהיא משועבדת ולא תבזה עוד את גברתה".
הסבר/י מהי הסיבה שבגינה עינתה שרי את הגר, לפי כל אחד מן הפרשנים. (4 נקודות)
לפי רש"י, הסיבה שבגינה עינתה שרי את הגר היא שהגר אינה אישה תמימה, והיא התנשאה מעל שרי והתגאתה שהצליחה להיכנס להריון מאברם בפעם הראשונה ששכבה איתו, לעומת שרי שלא הצליחה במשך שנים רבות. לפי ספורנו, שרי עינתה את הגר כדי להזכיר לה שהיא שפחה ולא מעבר, כך שתתנהג כפי שמצופה ממנה.
(2) האם, לדעתך, חטאה שרי כשעינתה את הגר? נמק/י תשובתך. (3 נקודות)
לדעתי, שרי חטאה כשעינתה את הגר, מכיוון שאלימות והתעללות נחשבות לחטא שבין אדם לאדם. שרי ביטאה כלפי הגר יחס לא מוסרי ומשפיל, שאינו מקובל גם לא כלפי שפחה.
או:
לדעתי, שרי לא חטאה כשעינתה את שרי. גם כי אין לנו יכולת להעריך את סוג ההתעללות ואת טיבה, וגם כי הגר היא שפחת שרי ונחשבת לרכושה. מותר לה לחנך אותה ולהחזיר אותה לדרך הישר, אם היא מתנהגת לא כשורה.

ג. קרא/י פסוקים ז'-ט"ז. בקטע זה מתואר המפגש של מלאך ה' עם הגר במדבר.
1. הבא/י מן הפסוקים שלוש ראיות העשויות לתמוך בכך שהגר הבינה כי מדובר במלאך ה', והסבר/י אותן. (3 נקודות)
שלוש ראיות שהגר יכולה הייתה להבין שמדובר במלאך: (א) הוא יודע את שמה ואת מעמדה: "ויאמר הגר שפחת שרי...", (ב) הוא מבטיח לה הבטחות מרחיקות לכת לעתיד: "הרבה ארבה את זרעך ולא ייספר מרוב", (ג) הוא מוסר לה נבואה באשר למין היילוד שלה ולעתידו: "הנך הרה ויולדת בן וקראת שמו ישמעאל... והוא יהיה פרא אדם...".
2. הדגם/י שני מדרשי שם המופיעים בפסוקים. (4 נקודות)
שני מדרשי שם בפסוקים: (א) ישמעאל נקרא כך משום שה' שמע את עוניה (סבלה) של הגר, (ב) הבאר נקראה באר לחי רואי משום שה' (חי) ראה את הגר, את מצוקתה ואת הסכנה שהייתה מצויה בה.

2. קרא/י בראשית כ"ג (ג'-י"ח).

א. קרא/י פסוקים ג'-ו'. בפסוקים אלה פונה אברהם לבני חת בבקשה.

(1) הסבר/י מה מבקש אברהם מבני חת, ומהו הרקע שהביא את אברהם לבקש זאת. (2 נקודות)

אברהם מבקש מבני חת למכור לו חלקת קבר אשר נמצאת בשטחם. הרקע שהביא אותו לבקש זאת הוא מות שרה.

(2) על-פי הפסוקים, ציין הבדל בין הדרך שבה מציג את עצמו אברהם לבין הדרך שבה בני חת מציגים אותו? (4 נקודות)

הבדל בין הדרך שבה מציג את עצמו אברהם לבין הדרך שבה מציגים אותו בני חת: אברהם מצטנע, מצמצם את עצמו ומתנהג ככפוף אליהם ('גר ותשב אני עימכם'). לעומתו בני חת מרוממים את מעמדו ומדברים בשבחו ('אדני נשיא

אלוהים אתה בתוכנו').

ב. קרא/י פסוקים ז'-ט'. בקטע זה מגיב אברהם לתשובת בני חת.

(1) הבא/י שתי ראיות מן הפסוקים לכך שאברהם נוהג בבני חת בכבוד. (2 נקודות)

שתי ראיות שאברהם נוהג בכבוד בבני חת: (א) "ויקם אברהם וישתחוו לעם הארץ לבני חת" (הוא משתחוה להם), (ב)

"וידבר איתם לאמור אם יש את נפשכם..." (אברהם מדבר בסגנון כנוע, מתחנן, מבקש. בכך הוא חותר לקרבה דרך

כבוד).

(2) בתשובת אברהם לבני חת כלולות שתי דרישות מיוחדות שאיתן הוא הגיע למפגש.

ציין/י את שתי הדרישות המיוחדות של אברהם, והסבר/י מדוע הוא דורש כל אחת מהן. (5 נקודות)

אברהם דורש מבני חת חלקת קבר ספציפית, את מערת המכפלה אשר שייכת לעפרון החתי, והוא דורש זאת כדי

להבטיח ששרה ובני משפחתו ייקברו במקום מכובד וראוי ('אחוזת קבר'). אברהם גם דורש לשלם עליה בכסף מלא

ולא לקבלה בחינם, וזאת כדי להבטיח את זכות הקניין, את מהימנות הרכישה ואת הבעלות על השטח, שלא יתבעו אותו

בעתיד בחזרה.

ג. קרא/י פסוקים י"ח-י"ח. בפסוקים אלו מתואר השיח בין עפרון החתי לאברהם.

(1) בפסוקים אלה עולה תמונה לא שגרתית של עסקת מכירה. הסבר/י שתי חריגות בעסקה המופיעות בכתוב. (4 נקודות)

שתי החריגות בעסקת המכירה: (א) עפרון מעונין לתת את הרכוש בחינם וללא תמורה. אין פה בכלל מכירה, אם כך.

(ב) עפרון מציע לאברהם גם את השדה שבו מצויה המערה יחד עם העצים שבו. כלומר הצד הקונה מרוויח יותר ממה

שביקש.

(2) בפסוקים אלו משמשות מילים רבות מתחום הראייה והשמיעה. הסבר/י לשם מה נועד השימוש בהן. (3 נקודות)

השימוש במילים מתחום הראייה והשמיעה נועד להדגיש כי העסקה הייתה בנוכחות עדים שראו וששמעו את ההסכם

בין אברהם לעפרון, כך שלא יהיה ספק לאיש שהשטח שייך לאברהם ולמשפחתו. השימוש במילים האלה מבסס את

בעלותו של אברהם על מערת המכפלה.

3. קרא/י בראשית ל"ז (י"ח-ל"ה).

א. קרא/י פסוקים י"ח-כ'. בפסוקים אלה מגבשים האחים תכנית כנגד יוסף.

(1) הסבר/י את תכניתם של אחי יוסף. (3 נקודות)

אחי יוסף מתכננים/זוממים להרוג אותו.

(2) הסבר/י מדוע מתכננים האחים את תכניתם זאת. בסס/י דברייך על הכתוב. (3 נקודות)

האחים מתכננים את זה משום שהם מאסו בחלומות המתנשאים שלו: "ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה... ועתה לכו ונהרגנו... ונראה מה יהיו חלומותיו".

ב. קרא/י פסוקים כ"א-כ"ז. בקטע זה מתערבים ראובן ויהודה בתכנית האחים ופועלים לשינויה.

(1) הסבר/י מהו השינוי שמציע כל אחד מן האחים, ובאיזו אופן כל שינוי מהווה איום על חייו של יוסף. (4 נקודות)

השינוי שמציע ראובן הוא לא להרוג את יוסף בעצמם, אלא להשליך אותו לבור ולהשאירו שם. שינוי זה מהווה איום על חייו של יוסף בכך שבבור הוא ימות לבד מרעב ומצמא. השינוי שמציע יהודה הוא לא להרוג את יוסף ולא להשליכו לבור, אלא למכור אותו לעבדות (ולהרוויח כסף בעבורו). השינוי מהווה איום על חייו של יוסף בכך שיהפוך לעבד, ינוצל ויעבור התעללות וחיים קשים.

(2) קרא/י את דברי הפרשנים רש"י ורד"ק שלפניך.

רש"י: "למען הציל אותו: רוח הקדש מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שביבא הוא ויעלנו משם, אמר: אני בכור וגדול שבבית, לא יתלה הסרחון אלא בי".
רד"ק: "אל תשפכו דם: כי דם נקי הוא כי אין לו משפט מות. [...] ומה שאמר השליכו אתו אל הבור, לא אמר אלא למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו, וזאת הייתה כוונתו, כי לא הייתה כוונתו להרע לו שום רעה:"

מה היה המניע להצעה של ראובן, על-פי כל אחד מן הפרשנים: הסבר/י. (3 נקודות)

לפי רש"י, המניע להצעת ראובן היה אישי. ראובן דאג לעצמו ולשמו הטוב. מאחר שהוא הבכור, האחריות תיפול עליו, ולכן רצה לשמור על עצמו באמצעות הצלת יוסף. לפי רד"ק, המניע להצעת ראובן היה מצפוני וערכי. ליוסף לא הגיע עונש מוות וגם אביו אוהב אותו ומותו עלול להסב לו צער. ראובן רצה להגן על יוסף.

ג. קרא/י פסוקים כ"ח-ל"ה. תכניתם הסופית של האחים משתבשת באופן לא צפוי וגוררת תגובות שונות.

שלוש מן התגובות נקשרות בפרטי לבוש:

+ בגדי ראובן

+ כתונת יוסף

+ שמלות יעקב

הסבר/י כיצד משמש כל אחד מפרטי הלבוש בקטע, ובאיזה אופן כל אחד מהם מבטא את השיבוש בתכנית הסופית של האחים. (7 נקודות)

בגדי ראובן משמשים להציג את אבילותו בעת שגילה שיוסף נעלם מן הבור מבלי שהצליח להציל אותו. הבגדים מבטאים את השיבוש בכך שהם נקרעו בשל התפנית בעלילה. כתונת יוסף משמשת לראיה כי חיה רעה טרפה את יוסף (בכך שהיא נטבלת בדם), והיא מבטאת שיבוש בתכנית האחים, מכיוון שהיו אמורים למכור אותו ולא להרוג אותו ואז לומר שנטרף. שמלות יעקב נקרעות על ידו כאות אבל על "מות" בנו יוסף, וקריעתם נגרמת לאור השיבוש בתכנית האחים, יהודה וראובן, שביקשו להצילו.

פרק שני: שמות / 20 נקודות

ענה/י על אחת מן השאלות 4-5 שלפניך. בשאלה שבחרת ענה/י על כל הסעיפים!

4. קרא/י שמות א' (ח'-כ"א).

א. קרא/י פסוקים ח'-י"ט. בקטע שלפניך מציג מלך מצרים בעיה, ומעלה אפשרויות לפתרון הבעיה.

(1) הסבר/י מהי הבעיה שמציג מלך מצרים? בסס/י דברריך על הכתוב. (2 נקודות)

הבעיה שמציג מלך מצרים היא התרבותם המואצת של העבריים (בני ישראל) בארצו, דבר שעלול להביא ליתרון מספרי שלהם, לשיתוף פעולה עם אויבי מצרים ולהתגברות על המצרים: "ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו, הבה נתחכמה לו פן ירבה, והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ".

(2) ציין/י שתי דרכים שבאמצעותן מתכוון לפעול מלך מצרים מול הבעיה, והסבר/י את התוצאה של כל אחת מהן. (4 נקודות)

שתי דרכים שבאמצעותן מתכוון מלך מצרים לפעול: (א) העבדת את בני ישראל בעבדות קשה ומסבילה. התוצאה של מעשה זה הביאה לגדילה בשיעור הילודה של העבריים, (ב) הנחית המיילדות להרוג כל תינוק ממין זכר שייוולד לעבריים. התוצאה של מעשה זה הייתה חוסר שיתוף פעולה מצד המיילדות.

ב. קרא/י פסוק ח': "וַיָּקָם מֶלֶךְ הָרֶשֶׁת [...] אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף." ואת דברי הפרשנים רש"י וספורנו שלפניך:

רש"י: "אשר לא ידע: עשה עצמו כאלו לא ידע"

ספורנו: "וַיָּקָם מֶלֶךְ הָרֶשֶׁת עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף: אף על פי שהיה זכרון ממנו בדברי הימים למלכים בלי ספק [...] לא עלתה על לב המלך החדש אפשרות היותו מזה העם, ושהיה עם זה ראוי לשאת פנים לעמו בעבורו."

(1) הסבר/י כיצד מבין כל אחד מהפרשנים את הפסוק? (4 נקודות)

רש"י מבין את הפסוק ככוונה נסתרת, מתוך חשד להעמדת פנים מצד פרעה, שהתנהג כאילו לא ידע מי זה יוסף וכמה גדול היה במצרים. ספורנו מבין את הפסוק כתמימות או כחוסר מודעות לכך שיוסף בא מהעם העברי ושיש לנהוג בו בכבוד משום כך.

(2) מי משני הפרשנים, לדעתך, שופט את מלך מצרים באופן חמור יותר? הסבר/י תשובתך. (3 נקודות)

לדעתי, רש"י שופט את מלך מצרים באופן מחמיר יותר כי הוא מייחס לו כוונה שלילית ומוחלטת.

ג. קרא/י פסוקים ט"ו-כ"א. בפסוקים אלה מצווה מלך מצרים על המיילדות להמית כל בן זכר שנולד לעבריים.

(1) הסבר/י כיצד מסבירות המיילדות למלך מצרים את אי קיום הצו? (3 נקודות)

המיילדות מסבירות למלך שהעבריות יולדות לבדן כמו חיות, ואינן נזקקות לעזרת מיילדת.

(2) בפסוק כ"א נאמר: "וַיְהִי כִּי יָרְאוּ הַמִּיּוֹלְדֹת אֶת הָאֱלֹהִים, וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּתִּים." אחד הפירושים למילה "בית" במקרא היא "משפחה". על פי פירוש זה, הסבר/י כיצד נותן אלוהים למיילדות גמול על-פי עקרון הגמול מידה כנגד מידה? (4 נקודות)

כשם שהמיילדות הצילו משפחות שלמות בכך שלא המיתו את הבנים, ה' גמל להן בהקמת משפחה.

(שים לב! המשך הפרק בעמוד הבא.)

5. קרא/י שמות כ' (א'-י"ד).

א. בקטע שלפניך נזכר מעשה שעשה ה' לבני ישראל.

(1) ציין/י מהו מעשה זה, ובסס/י דברייך על הכתוב. (2 נקודות)

המעשה הוא הוצאת בני ישראל ממצרים והפסקת עבודתם שם: "אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים."

(2) הסבר/י מדוע יש צורך להזכיר מעשה זה בהקשר לעשרת הדיברות. (4 נקודות)

יש צורך להזכיר את המאורע כדי ליצור מחויבות של העם כלפי התורה הנמסרת לו עכשיו במעמד הר סיני. כוחו של ה' והושעתו מבססים את ההכרה כי הוא האל הבלעדי והכל יכול, ואין מלבדו. אף "אל אחר" לא הושיע את העם.

ב. קרא/י פסוקים ז'-י', וכן דברים ה' (י"ב-י"ד). בשני הקטעים מופיעים נוסחים שונים לדיבר על שמירת השבת, אך הנימוקים לשמירת השבת שונים: באחד נימוק דתי ובאחד נימוק חברתי.

(1) באיזה נוסח הנימוק הוא נימוק חברתי? הסבר/י ובסס/י דברייך על הכתוב. (4 נקודות)

הנימוק החברתי מצוי בנוסח של דברים ה' (י"ב-י"ד) משום ששם מונהגת השבת כדי לאפשר מנוחה מעבודה לכל בני האדם ובעלי החיים העובדים באופן שווה: "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמורך וכל בהמתך וגרך אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמתך כמוך".

(2) באיזה נוסח הנימוק הוא נימוק דתי? הסבר/י ובסס/י דברייך על הכתוב. (3 נקודות)

הנימוק הדתי מצוי בנוסח של שמות כ' (ח'-י') משום ששם מתוארת השבת כמוסד שקבע ה', בירך אותו וקידש אותו משאר הימים. הדגש מושם על מנוחת האל ועל קדושת השבת המסמלת את הפסקת הבריאה.

ג. על הדיבר העשירי אמר ר' אברהם אבן עזרא: "אנשים רבים יתמהו על זאת המצווה: איך יהיה אדם שלא יחמוד דבר יפה בליבו, כל מה שהוא נחמד למראה עיניו?!"

(1) הסבר/י את הקושי שמעלה אבן עזרא על הציווי שבדיבר העשירי. (3 נקודות)

ראב"ע מעלה קושי באשר להגבלה שבדיבר העשירי. לדבריו, קשה לדרוש מאדם לא לחמוד, כלומר לא לרצות ולהתאוות לדבר מה המוצא חן בעיניו ויפה בלבו. זהו מעשה אנושי וטבעי לחמוד.

(2) הרמב"ם כתב: "החימוד מביא לידי גזל" (משנה תורה, הלכות גזלה ואבדה, פרק א').

על פי דברי הרמב"ם, מהי מטרתו של הדיבר העשירי? (4 נקודות)

על פי דברי רמב"ם, מטרתו של הדיבר היא למנוע גזל. בעיניו, כאשר אדם חומד בלבו/בראשו, הוא עלול להיגרר לכדי מעשה לא מוסרי של גזלת הדבר שאותו הוא חומד. הדיבר מנסה למנוע גרידה של עבירה.

(שים לב! הפרק השלישי בעמוד הבא.)

פרק שלישי: נושאי בחירה / 28 נקודות

ענה/י על שאלה אחת מבין השאלות 6-10 שלפניך. בשאלה שבחרת ענה/י על סעיף א' חובה! וסעיף נוסף מבין הסעיפים ב'-ג'.

שיבת ציון

6. קרא/י נחמיה ח' (ט'-י"ח) שלפניך.

ט וַיֹּאמֶר נְחֻמְיָה הוּא הַתַּרְשֶׁתָּא וְעֶזְרָא הַכֹּהֵן | הַסֹּפֵר וְהַלְוִיִּם הַמְּבִינִים אֶת־הָעָם לְכָל־הָעָם הַיּוֹם קִדְּשׁ־הוּא לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲלֵי־תִתְּאֲבְלוּ וְאֶל־תִּבְגְּזוּ כִּי בּוֹכִים כָּל־הָעָם קָשָׁמָעַם אֶת־דְּבַר־יְהוָה: י וַיֹּאמֶר לָהֶם לֹכֹז אָכְלוּ מִשְׁמָנִים וּשְׁתוּ מִמֵּתִיקִים וּשְׁלַחוּ מִנּוֹת לְאִין נָכוֹן לוֹ כִּי־קִדְּוֹשׁ הַיּוֹם לְאֲדֹנֵינוּ וְאֶל־תִּעַצְבוּ כִּי־חֲדוֹת ה' הִיא מַעֲזָכֶם: יא וְהַלְוִיִּם מַחֲשִׁים לְכָל־הָעָם לֵאמֹר הִסּוּ כִּי הַיּוֹם קִדְּשׁ וְאֶל־תִּעַצְבוּ: יב וַיֵּלְכוּ כָל־הָעָם לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת וּלְשַׁלַּח מִנּוֹת וְלַעֲשׂוֹת שְׁמִחָה גְדוֹלָה כִּי הִבִּינוּ בְּדְבָרִים אֲשֶׁר הוֹדִיעוּ לָהֶם: יג וּבַיּוֹם הַשְּׁנִי נֶאֱסָפוּ רָאשֵׁי הָאֲבֹת לְכָל־הָעָם הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם אֶל־עֶזְרָא הַסֹּפֵר וְהַשְּׂכִיל אֶל־דְּבַר־יְהוָה: יד וַיִּמָּצְאוּ כְּתוּב בַּתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּיַד־מֹשֶׁה אֲשֶׁר יִשְׁבּוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּסִּפּוֹת בְּחָג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: טו וְאֲשֶׁר יִשְׁמִיעוּ וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּכָל־עִירָהֶם וּבִירוּשָׁלַם לֵאמֹר צִוָּה הָרֹךְ וְהַבִּיאוּ עֲלֵי־זֵית וְעֲלֵי־עֵץ שֶׁמֶן וְעֲלֵי הַדָּס וְעֲלֵי תַמְרִים וְעֲלֵי עֵץ עֲבֹת לַעֲשׂוֹת סֹכֶת כְּכָתוּב: טז וַיָּצְאוּ הָעָם וַיָּבִיאוּ וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם סֹכֹת אִישׁ עַל־גֻּלּוֹ וּבְחֻצְרֹתֵיהֶם וּבְחֻצְרוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים וּבְחֻצְרוֹת שְׁעַר הַמַּיִם וּבְחֻצְרוֹת שְׁעַר אֶפְרַיִם: יז וַיַּעֲשׂוּ כָל־הַקְהָל הַשְּׂבִיִּים מִן־הַשָּׁבִי | סֹכֹת וַיִּשְׁבּוּ בַּסִּפּוֹת כִּי לֹא־עָשׂוּ מִימֵי יֵשׁוּעַ בֶּן־נָוֶן כֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַהוּא וַתְּהִי שְׁמִחָה גְדוֹלָה מְאֹד: יח וַיִּקְרָא בְּסֹפֵר תּוֹרַת הָאֱלֹהִים יוֹם | בַּיּוֹם מִן־הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן עַד הַיּוֹם הָאַחֲרֹן וַיַּעֲשׂוּ־חֵג שִׁבְעַת יָמִים וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצָרַת כַּמִּשְׁקָט:

ענה/י על סעיף א' חובה!

א. קרא/י פסוקים ט'-י"ב שלפניך. בפסוקים אלה מרגיעים נחמיה, עזרא והלוויים את העם הבוכה.

(1) הסבר/י מדוע בכה העם. (4 נקודות)

העם בכה משום שהתרגש לשמוע את דברי התורה שהוקראו באוזניו.

(2) הסבר/י מה הנחו אותם נחמיה, עזרא והלוויים לעשות ומדוע. (6 נקודות)

נחמיה, עזרא והלוויים מנחים את בני העם לחגוג, לאכול מטעמים ולשלוח מנות למי שלא הספיק להכין. המטרה היא ליצור שמחה מאחר שזהו יום קדוש לה', ואסור להימצא בו בעצב.

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'-ג'.

ב. קרא/י פסוקים י"ב-י"ח שלפניך. בפסוקים אלו עולים פרטים באשר למנהגי חג הסוכות.

קרא/י גם ויקרא כ"ג (ל"ט-מ"ב). ציין שלושה פרטים הנקשרים למנהגי חג הסוכות המופיעים בשני המקורות, והסבר/י אותם. (18 נקודות)

שלושה פרטים הנקשרים למנהגי חג הסוכות ומופיעים בשני המקורות: (א) הישיבה בסוכות - העם מצווה לשבת במבנים ארעיים הנקראים סוכות, (ב) משך החג - את החג יש לחגוג במשך שבעה ימים והיום השמיני הוא עצרת/שבתון, (ג) שימוש בצמחים - על העם להשתמש בצמחים כמו כפות תמרים ועלי עץ עבות.

ג. קרא/י פסוק י' שלפניך וכן נחמיה ח' (א'-ג'). מפסוקים אלה ניתן ללמוד על מעמד האישה והעני בתקופת שיבת ציון.

הוכח/י קביעה זו באמצעות שתי ראיות מן הכתובים. הסבר/י תשובתך. (18 נקודות)

מעמד האישה בתקופת שבי ציון - מעמדן של הנשים השתווה לשל הגברים בהקשר של קריאת התורה. נשים הורשו להשתתף בקריאת התורה הציבורית ביחד עם הגברים, וגם ניתן להבין כי נשים רכשו השכלה: "ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל מאיש ועד אישה וכל מבין לשמוע".

מעמד העני בתקופת שבי ציון - העם נדרש לנהוג כלפי העני באדיבות ולדאוג לו למשלוח מנות כדי לחגוג: "ושלחו מנות לאין נכון לו".

נביא ונבואה

7. קרא/י ירמיה ב' (א'-י"ג) שלפניך.

א ויהי דבר ה' אלי לאמר: ב הלא וקראת באזני ירושלם לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריה אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה: ג קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל-אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם ה': ד שמעו דבר ה' בית יעקב וכל משפחות בית ישראל: ה כה אומר ה' מה-מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל ויהבלו: ו ולא אמרו איה ה' המעלה אתנו מארץ מצרים המוליך אתנו בארץ ערבה ושוחה בארץ ציה וצלמות בארץ לא-עבר בה איש ולא-ישב אדם שם: ז ואביא אתכם אל-ארץ הפרמל לאכל פריה וטובה ותבאו ותטמאו את-ארצי ונחלתי שמתם לתועבה: ח הפהנים לא אמרו איה ה' ותפשי התורה לא ידעוני והרעים פשעו בי והנבאים נבאו בבעל ואחרי לא-יועלו הלכו: ט לכן עד אריב אתכם נאם ה' ואת-בני בניכם אריב: י כי עברו אני כתיים וראו וקדר שלחו והתבוננו מאד וראו הן היתה קזאת: יא ההימיר גוי אלהים והמה לא אלהים ועמי המיר כבודו בלוא יועיל: יב שמו שמים על-זאת ושערו חרבו מאד נאם ה': יג כי-שפתים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות בארת נשברים אשר לא-יכלו המים:

ענה/י על סעיף א' חובה!

א. קרא/י פסוקים ב'-ג' שלפניך. הנביא ירמיהו משתמש במטאפורות שונות בדבריו.

בחר/י באחת מן המטאפורות שבדברי הנביא והסבר/י אותה. הסבר/י באיזה אופן השימוש במטאפורה מלמד על היחס של האל כלפי עם ישראל. (10 נקודות)

"חסד נעורייך" (חסד נעורים) היא מטאפורה המבטאת את מעשה החסד שעשה העם לה' בראשית בריתו איתו. או:

"אהבת כלולתיך" (אהבת כלולות) היא מטאפורה המבטאת את אהבת העם לה' הדומה לאהבת כלה את בעלה. השימוש במטאפורות מלמד על יחס אינטימי, קורב וזוגי שבין ה', המשול לחתן, לעמו, המשול לכלתו.

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'ג'.

ב. קרא/י **פסוקים ד'-ח'** שלפניך. דברי ה' מתארים את מעשי החסד שעשה לעמו ואת כפיות הטובה של העם כלפיו. בסס/י טענה זו באמצעות שתי דוגמות למעשי החסד של ה' ושתי דוגמות לכפיות הטובה של העם. (18 נקודות)

שתי דוגמות למעשי החסד של ה':

(א) ה' העלה את בני ישראל ממצרים והוליך אותם במדבר בהצלחה, על אף שהוא אזור קשה ולא מיושב.

(ב) ה' הביא את בני ישראל לארץ שופעת וטובה.

שתי דוגמות לכפיות הטובה של העם:

(א) בני ישראל התרחקו מה' והלכו לעבוד אלילים.

(ב) בני ישראל טימאו את הארץ המובטחת בתועבה ובפשע.

ג. קרא/י **פסוקים י"א-י"ג** שלפניך. בפסוקים אלה קיימים רעיונות מנוגדים בדברי ה'.

ציין/י שני רעיונות מנוגדים הבאים לידי ביטוי בדברי ה' בפסוקים אלה, והסבר/י כל אחד מהם. (18 נקודות)

שני הרעיונות המנוגדים שבדברי ה':

(א) נאמנות להבל לעומת נאמנות לאמת - עמים זרים לא החליפו את אמונתם באלילים השקריים וחסרי ההשפעה, לעומת זאת בני ישראל החליפו את ה' על אף שהוא האלוהים האמתי והבלבדי.

(ב) חיפוש מלאות ובחירה בריקנות - בני ישראל עזבו את ה', המשול למקור מים חיים וטובים, והלכו לחפור להם בורות נשברים, שאין בהם מים.

חוק וחברה

8. קרא/י ויקרא י"ט (ג'-ד', ט'-י"ח) שלפניך.

ג איש אמו ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו אני ה' אלהיכם: ד אל-תפנו אל-האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני ה' אלהיכם:

ט ובקצרכם את-קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה לקצר ולקט קצירך לא תלקט: י וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלהיכם: יא לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו: יב ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את-שם אלהיך אני ה': יג לא תעשק את-רעהו ולא תגזל לא-תל"ן פעלת שכיר אתה עד-בקר: יד לא-תקלל ח"ש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני ה': טו לא-תעשו עול במשפט לא-תשא פני-דל ולא תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך: טז לא-תלך רכיל בעמך לא תעמד על-דם רעהו אני ה': יז לא-תשגא את-אחיו בלבבך הוכח תולכי את-עמיתך ולא-תשא עליו חטא: יח לא-תקם ולא-תטר את-בני עמך ואהבת לרעהו כמוך אני ה':

ענה/י על סעיף א' חובה!

א. בדרישת אלוהים מהעם להיות קדושים ניתן למצוא התייחסות להתנהגויות מוסריות ולהתנהגויות דתיות מצופות.

העתק/י מפסוקים ג'-ד', ט'-י"ב שתי התנהגויות מוסריות ושתי התנהגויות דתיות, והסבר/י אותן. (10 נקודות)

שתי התנהגויות מוסריות:

(א) "לא תגנבו" - איסור גניבה וגזילה של דבר כלשהו מאדם אחר.

(ב) "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם" - איסור איסוף ענבים שנפלו או לא הבשילו כדי להשאירם לשכבות המוחלשות בחברה.

שתי התנהגויות דתיות:

(א) "אל תפנו אל האלילים ואלוהי מסכה לא תעשו לכם" - איסור עבודת אלילים ופסלים.

(ב) "ולא תשבעו בשמי לשקר וחיללת את שם אלוהיך" - איסור הזכרת ה' בדברים שיש בהם שקר.

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'-ג'.

ב. קרא/י פסוקים י"ג-ט"ו שלפניך. בפסוקים אלה מוצגים חוקים מתחומים שונים: חברתי, משפטי וכלכלי.

(1) בחר/י בשני תחומים, והסבר/י מהי הדרישה המופיעה בכל אחד מהחוקים המוצגים בהם. (9 נקודות)

חברתי - איסור פגיעה בקבוצות מוחלשות וטעונות טיפוח, כאלה שאין להם יכולת להגן על עצמן ולדעת מי פגע בהן, כמו עיוור וחירש.

משפטי - דרישה לקיום משפט צדק ואיסור מתן יחס מועדף לצד כלשהו במשפט (עני או עשיר).

כלכלי - איסור עיכוב תשלום/שכר לאדם שכיר. לא להחזיק משכורת של אדם אפילו יום אחד מעבר לזה שנקבע.

(2) העתק/י מן החוקים שתי תקבולות, והסבר/י כיצד השימוש בהן משרת את מטרת המחוקק המקראי. (9 נקודות)

תקבולת ראשונה: "לא תקלל חרש, ולפני עיוור לא תשים מכשול".

תקבולת שנייה: "לא תישא פני דל, ולא תהדר פני גדול".

השימוש בתקבולות משרת את מטרת המחוקק המקראי בכך שהוא רוצה להבטיח את ידיעת החוקים ואת קיומם בקרב האנשים, והתקבולות, כמבנה קצר, קליט וזכיר, מאפשר לחוקים להתקבע בזיכרון של האנשים בקלות יתרה.

ג. קרא/י פסוקים ט"ז-י"ח שלפניך. החוקים המופיעים בפסוקים אלה עוסקים בעניינים שבלב.

(1) הסבר/י את הקשר בין מחשבות רעות שבלב לבין ביצוע דבר עבירה, לדברי המחוקק. (10 נקודות)

לדברי המחוקק, רכילות, שנאה וטינה הם עניינים שנשארים בלב, פעמים רבות מבלי שדוברו ו"שוחררו". ההצטברות של המחשבות השליליות על אדם עלולה להביא לכדי ניסיון לפגוע בו ולנקום בו, ובכך, למעשה, לחטא.

(2) קרא/י את דברי הפרשן מלבי"ם שלפניך.

"ואהבת לרעך כמוך: כבר העירו המפרשים שאי אפשר לומר שיאהב את חברו כאשר אוהב את עצמו שזה

דבר שאינו בכח הנפש. וגם אין לצוות על אהבה או שנאה שאין אדם מושל (שולט) עליהם."

הסבר/י את עמדתו של מלבי"ם לגבי החוק "ואהבת לרעך כמוך". האם אתה מסכים עם דבריו? נמק/י. (8 נקודות)

אני מסכים עם עמדתו של מלבי"ם מכיוון שאני חושב שיש עניינים שברגש שאין לנו שליטה עליהם וגם הם מושפעים מגורמים רבים, לפיכך אין לצוות עליהם, כמו למשל "ואהבת לרעך כמוך", הרי איני יכול לאהוב את האחר כשם שאני אוהב את עצמי.

או:

אני לא מסכים עם עמדתו של מלבי"ם מכיוון שאני חושב שדווקא ציווי וקיום חוקים שנועדו לקרב לבבות, ללמד אהבה

וקרבה עשויים להביא לשינוי אצל אדם ובכך להפוך את החברה למתוקנת יותר. אם היה חוק שהיה מחייב אותי לאהוב/לדאוג/לכבד אדם שאיני אוהב, ייתכן שהייתי משתנה לטובה ואוסף מחשבות חיוביות לתוך הנפש.

מזמורי תהלים

9. קרא/י תהלים כ"ג (א'-ו') שלפניך.

א מזמור לדוד ה' רִעִי לֹא אֶחָסֵר:

ב בְּנִאוֹת דָּשָׁא יִרְבִּיצֵנִי עַל-מִי מִנְחֹת יִנְהַלֵּנִי:

ג נִפְשִׁי יִשְׁוֹבֵב יִנְחֵנִי בְּמַעְגְלֵי-צֶדֶק לְמַעַן שְׁמוֹ:

ד גַּם כִּי-אֵלֶּף בְּגִיָּא צִלְמוֹת לֹא-אֵירָא רָע כִּי-אַתָּה עֲמָדִי שְׁבִטְךָ וּמִשְׁעֲנִתְךָ הִמָּה יִנְחֵמֵנִי:

ה תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי | שְׁלֹחַן נֶגֶד צַרְרִי דְשִׁנְתָּ בְּשֶׁמֶן רֹאשִׁי כֹסִי רוֹיָה:

ו אָךְ | טוֹב וַחֲסֵד יִרְדְּפוּנִי כָל-יְמֵי חַיִּי וְשִׁבְתִּי בְּבֵית-ה' לְאָרְךָ יָמִים:

ענה/י על סעיף א' חובה!

א. המזמור שלפניך מתאר תחושות חיוביות של הכותב.

(1) העתק/י מן הכתוב דוגמה לתחושה חיובית הנקשרת לביטחון, והסבר/י אותה. (5 נקודות)

"גם כי אילך בגיא צלמוות לא אירא רע כי אתה עימדי" - כותב המזמור חש מוגן ומזוהה גם במקרים מסוכנים כי ה' עמו.

(2) העתק/י מן הכתוב דוגמה לתחושה חיובית הנקשרת לרווחה, והסבר/י אותה. (5 נקודות)

"אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי" כותב המזמור חש שחייו מלאים בדברים חיוביים וטובים וכן בחסד.

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'-ג'.

ב. כותב המזמור משתמש בדימויים ובמטאפורות כדי לתאר את יחסיו עם ה' ואת תרומתו לחייו.

(1) הדגם/י קביעה זו באמצעות שתי ראיות מן הכתוב. (10 נקודות)

כותב המזמור משתמש בדימוי הרועה כדי להראות שה' מנהיג אותו, מנחה אותו ושומר עליו בדרך, כפי שעושה רועה לעדריו. הוא משתמש גם במטאפורה של "נאות דשא" כביטוי לחיים השופעים, המספקים והטובים שה' מעניק לו.

(2) הסבר/י מהי תרומתם של דימויים ומטאפורות לשירה המקראית. (8 נקודות)

הדימויים והמטאפורות מוסיפים ציוריות למסר, מעשירים אותו לשונית, הופכים את הכתוב לקליט ולמעניין וכן מלמדים על עומקם של דברים.

ג. המזמור שלפניך נקרא בימי שישי בערב בבתי רבים בישראל.

(1) הסבר/י לשם מה קוראים במזמור זה דווקא בימי שישי בערב. (9 נקודות)

בכניסת השבת ובמעמד החגיגי של ארוחת שישי ניתנת הזדמנות לכולם להודות לה' על מה שקיים ולבקש ממנו להמשיך להעניק שפע, הגנה ורווחה לאדם. השולחנות העמוסים בכל טוב במזמור נקשרים לארוחה השופעת של ערב שישי.

(2) מזמור זה אהוב ושכיח גם בנצרות. מהי, לדעתך, הסיבה לכך? הסבר/י דבר/יך. (9 נקודות)

לדעתי, המזמור הזה אהוב גם בנצרות מכיוון שהוא בעל ערך אוניברסלי, מתאים לכולם, מביע משאלת לב מהאל וכתוב באופן המבטא את תקוות כל אדם השואף לחיים מוגנים, טובים ומשביעי רצון.

10. קרא/י קהלת א' (א'-י"ח) שלפניך.

א דברי קהלת בן־דוד מלך בירושלם: ב הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הפל הבל: ג מה־יתרון לאדם בכל־עמלו שיעמל תחת השמש: ד דור הלך ודור בא והארץ לעולם עמדת: ה זכר השמש ובא השמש ואל־מקומו שואף זורח הוא שם: ו הולך אל־דרום וסובב אל־צפון סובב א סבב הולך הרוח ועל־סביבתיו שב הרוח: ז כל־הנחלים הולכים אל־הים והים איננו מלא אל־מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים ללכת: ח כל־הדברים יגיעים לא־יוכל איש לדבר לא־תשבע עין לראות ולא־תמלא אֶזן משמע: ט מה־שהיה הוא שיהיה ומה־שנעשה הוא שיעשה ואין כל־חדש תחת השמש: י יש דבר שיאמר ראה־זה חדש הוא כבר היה לעלמים אשר היה מלפננו: יא אין זכרון לראשנים וגם לאחרנים שיהיו לא־יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחרנה: יב אני קהלת הייתי מלך על־ישראל בירושלם: יג ונתתי את־לבי לדרוש ולתור בחכמה על כל־אשר נעשה תחת השמים הוא ענין רע נתן אלהים לבני האדם לענות בו: יד ראיתי את־כל־המעשים שנעשו תחת השמש והנה הפל הבל ורעות רוח: טו מעות לא־יוכל לתקן וחסרון לא־יוכל להמנות: טז דברתי אני עם־לבי לאמר אני הנה הגדלתי והוספתי חכמה על כל־אשר־היה לפני על־ירושלם ולבי ראה הרבה חכמה ודעת: יז ואתנה לבי לדעת חכמה ודעת הוללת ושכלות ידעתי שגם־זה הוא רעיון רוח: יח כי בלב חכמה רב־קצס ויוסיף דעת ויוסיף מכאוב:

ענה/י על סעיף א' חובה!

א. קהלת יוצא כנגד מאפיין מסוים בטבע.

(1) על פי פסוקים ד'-ז' שלפניך, הסבר/י מהו המאפיין שכנגדו יוצא קהלת, וחבא/י ראייה אחת לכך. (5 נקודות)
המאפיין שכנגדו יוצא קהלת הוא המחזוריות שבטבע, ההתנהלות הקבועה של העולם, לפיה הכל ידוע מראש. לדוגמה: "כל הנחלים הולכים אל הים" או "דור הולך ודור בא".

(2) באחד מכתבי השירה המסופוטמיים שתורגמו, הופיע הפתגם: "אשר היה אמש – יהיה יום יום".
 באיזו מידה קהלת היה מסכים עם פתגם מסופוטמי זה? נמק/י דברך ובסס/י אותם על הכתוב בפסוקים. (5 נקודות)
קהלת היה מסכים עם משפט זה מכיוון שהוא מבטא את מחשבותיו ואת הבנותיו באשר לטבע, כפי שהוא מביע בפס' ט' "מה שהיה הוא שיהיה, ומה שנעשה הוא שיעשה", בדיוק כפי שמביע הפתגם המסופוטמי "אשר היה אמש – יהיה יום יום".

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'-ג'.

ב. קרא/י פס' א'-ג', ח'-י"א שלפניך. קהלת תופש את כל שנעשה בעולם בדרך מסוימת.
 הסבר/י כיצד תופש קהלת את שנעשה בעולם, וציין/י שלושה נימוקים המבססים את תפישתו זאת. (18 נקודות)
קהלת תופש את שנעשה בעולם כסתמי, מיותר וריק, הכל הוא מאמץ לחינם, "הבל הבלים" (שטות גמורה): (א) אדם לא יוכל לעולם להזין את עיניו בכל מה שירצה לראות ולמלא את אוזנו בכל מה שירצה לשמוע. (ב) לא ניתן לחדש דבר בעולם. הכל היה כבר קודם, מוכר מלפני. (ג) אין חיי נצח לזיכרון אדם. אנשים מתים ונשכחים, גם אלו שמתו אחרונים.

ג. קרא/י פסוקים י"ב-י"ח שלפניך. קהלת מעיד על עצמו כי הקדיש את חייו לחקור תחום מסוים.

¹ קליין י., שפרה ש., בימים הרחוקים ההם – אנתולוגיה משירת המזרח הקדום, עם עובד, ת"א, 201, עמ' 541.

(1) מהו התחום שחקר קהלת? בסס/י תשובתך על הכתוב. (6 נקודות)

קהלת חקר את החכמה בעולם (את הבנת העולם והאדם, את העומק ואת הנפש): "ונתתי את לבי לתור ולדרוש בחכמה".

(2) מהי המסקנה שאליה מגיע קהלת בנוגע לתחום שחקר? הסבר/י דבריך, ובסס/י אותם על הכתוב. (12 נקודות)
המסקנה שאליה מגיע קהלת היא שהחכמה היא דבר רע. קהלת סבור שכאשר אדם מוסיף חכמה (ידיעה והבנה של דרכי העולם) הוא מוסיף לעצמו סבל וכאב: "כי ברוב חכמה, רוב כעס, ויוסיף דעת, יוסיף מכאוב".

פרק רביעי: קל"ן (קטע להבנה ולניתוח) / 12 נקודות

ענה/י על סעיף א' חובה! ועל אחד מן הסעיפים ב'–ד'.

11. קרא/י שופטים י"א (א'–י"א, כ"ט–ל"ו) שלפניך.

א ויפתח הגלעדי ה'ה גבור חיל והוא בן-אשה זונה וילד גלעד את-יפתח: ב ותלד אשת-גלעד לו בנים ויגדלו בן-האשה ויגרשו את-יפתח ויאמרו לו לא-תנחל בבית-אבינו כי בן-אשה אחרת אתה: ג ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקטו אל-יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו:
ד ויהי מימים וילחמו בן-עמון עם-ישראל: ה ויהי כאשר-נלחמו בן-עמון עם-ישראל וילכו זקני גלעד לקחת את-יפתח מארץ טוב: ו ויאמרו ליפתח לכה והייתה לנו לקצין ונלחמה בבני עמון: ז ויאמר יפתח לזקני גלעד הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם: ח ויאמרו זקני גלעד אל-יפתח לכן עתה שבנו אליך והלכת עמנו ונלחמת בבני עמון והיית לנו לראש לכל ישובי גלעד: ט ויאמר יפתח אל-זקני גלעד אם-משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן ה' אותם לפני אנלי אהיה לכם לראש: י ויאמרו זקני-גלעד אל-יפתח ה' יהיה שמע בינותינו אם-לא כדברך כן נעשה: יא וילך יפתח עם-זקני גלעד וישימו העם אותו עליהם לראש ולקצין וידבר יפתח את-כל-דבריו לפני יהוה במצפה:

כט ותהי על-יפתח רוח ה' ויעבר את-הגלעד ואת-מנשה ויעבר את-מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון: ל וידר יפתח גדר לה' ויאמר אם-נתון תתן את-בני עמון ביד: לא והיה היוצא אשר יצא מדלת ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון והיה לה' והעליתיהו עלה: לב ויעבר יפתח אל-בני עמון להלחם בהם ויתנם ה' ביד: לג וילם מערוער ועד-באף מלית עשרים עיר ועד אבל כרמים מכה גדולה מאד ויכנעו בני עמון מפני בני ישראל: לד ויצא יפתח המצפה אל-ביתו והנה בתו יצאת לקראתו בתפים ובמחלות ורקל היא יחידה אין-לו ממנו בן או-בת: לה ויהי כראותו אותה ויקרע את-בגדיו ויאמר אהה בתי הכרע הכרעתני ואת היית בעלגרי ואנלי פציתי פי אל-ה' ולא אוכל לשוב: לו ותאמר אליו אבי פציתה את-פיך אל-ה' עשה לי כאשר יצא מפיה אחר אשר עשה לך ה' נקמות מאיביך מבני עמון:

(שים לב! המשך השאלה בעמוד הבא.)

א. קרא/י פסוקים א'-ג' שלפניך. בקטע זה מתוארים פרטים ביוגרפיים על יפתח.

(1) ציין/י, על פי פסוק א', שלושה פרטים ביוגרפיים על יפתח: מקום מוצאו, ייחוסו (מעמד) ותכונה אישית? (4 נקודות)
מקום מוצאו של יפתח הוא מגלעד, הוא בן לאישה זונה, כלומר מעמדו נחות, והוא מאופיין כגיבור חיל, כלומר כאיש ברוך כישרונות.

(2) שני אירועים בחייו של יפתח הפכו אותו לאיש מחוספס, קשוח ובעל כוח.

הסבר/י, על פי פסוקים ב'-ג', את שני האירועים. (3 נקודות)

האירוע הראשון הוא גירושו של יפתח מבית אביו בגלל ייחוסו הנמוך.

האירוע השני הוא התחברותו אל אנשים קשים ובודדים, שנדחו מן החברה.

ענה/י על אחד מן הסעיפים ב'-ד'.

ב. קרא/י פסוקים ד'-י"א. בפסוקים אלה מתוארת תפנית בחייו של יפתח.

הסבר/י מהי התפנית המתרחשת בחייו של יפתח. בתשובתך התייחס/י הן להכרה בו והן ולתפקידו. (5 נקודות)

התפנית המתרחשת בחייו של יפתח מתרחשת כאשר זקני שבט באים ומבקשים ממנו להנהיג אותם במלחמה מול בני עמון. אחרי שנים מאז גורש מבית אביו, מכירים בני משפחתו המורחבת בכוחו ובכישוריו ומבקשים ממנו להפוך לקצין ולמנהיג שלהם.

ג. קרא/י פסוקים כ"ט-ל"ו שלפניך. בקטע זה נודר יפתח נדר.

הסבר/י מדוע נודר יפתח נדר לאלוהים, ומה הוא מתחייב לעשות, לפי הנדר. (5 נקודות)

יפתח נודר נדר לה' כדי שהוא יסייע לו לנצח במלחמה מול בני עמון ולהוכיח את עצמו. הוא נשבע שעם חזרתו מן המלחמה כמנצח, יקריב עולה לה' את האדם הראשון שייצא לקראתו מביתו.

ד. קרא/י פסוקים כ"ט-ל"ו שלפניך. בקטע זה נודר יפתח נדר.

(1) הסבר/י מה לא הביא בחשבון יפתח, כאשר נדר את הנדר. (3 נקודות)

יפתח לא חשב על כך שבתו עלולה לצאת לקראתו מן הבית, ואז יידרש להקריב אותה לה'.

(2) הסבר/י כיצד דברי בתו של יפתח מהווים תמיכה בקיום הנדר. (2 נקודות)

בתו של יפתח מבינה את האחריות והחובה שבנדר, והיא מוסרת את נפשה לקיומו, כלומר תומכת במימוש הנדר: "פציתה את פיך אל ה', עשה לי כאשר יצא מפידך". היא מעודדת את אביה לעשות זאת.